

proxenetisme.

Xep-a-xep, V. *xec Xepellet*, V. *xapellet Xepo*, V. *xec Xepollejar*, V. *xipollejar (XOP) Xepriant* deformació de *deixepinant (DEIXEBLE) Xequelènia*, *xequelina*, V. *xecalina Xequina*, V. *sec*

XERA, 'bona acollida que es fa a algú', 'àpat esplèndid que se li dóna', pres del fr. *faire bonne chère à quelqu'un* 'fer-li bona acollida', la *chè-e* 'bon menjar que es dóna o es rep': del fr. ant. *chiere* 'CARA, semblant d'una persona', del mateix origen que aquest mot català; en el sentit de 'fogaina, flamarada' *xera* deu ser el mateix mot, que haurà pres aquest sentit per extensió, i encara que és dubtosa l'explicació d'aquest canvi de significat, és de creure que provingui del fet que per donar bona acollida a l'hoste se li ha d'encendre bon foc a la llar perquè s'hi escalfi i se li prepari una bona menjada. □ 1.ª doc.: Lab. 1840.

Li reconeix dues accs. de mot familiar, limitant-se per a l'una a recetre a *fogarada*, i per a l'altra a *bullà*. El *DAG.* el recull a la PnaVic: 'festa, gresca de xicot o criatures', ex.: *hem fet una grossa xera*; i pl. *xeres* «festes gasajos» amb variant *axeres*, ex.: *m'han fet unes grans aixeres*; *quines aixeres li han fetes a N.* volen que es casi amb la noia. També l'altra acc., però amb àrea més excèntrica, Gandesa, Agramunt, Ripoll, «vol dir una foguerada, una flamarada instantània, feta amb llenya molt seca, amb palla o amb fullaraca», *Rev. Cat.*, 1889, 173; i translaticiament, com a «terme murriesc»: 'ràbia, frenesí'. Més o menys és això, i certament en la ploma d'un autor diametralment oposat a aquest to «murriesc», savi i de parlar ric i robustament català, de família vigatana (i no sense algun terme comarcal), Ramon d'Abadal, que dóna a *aixera* el sentit de 'revolta efímera', en parlar d'un general musulmà que va revoltar-se: «l'*aixera* de Matruh» (*Pallars i Rib.* 1, 78).

Més conegut que amb aquest valor, és en el sentit d'acollida cordial i afalagadora: «—Y a mi, que no 'm coneix? —Dispensi... —vaig fer jo —les barbes, els anys qu'han passat, sab...?—. — Se'm quedà — somrihent ab l'expressió afectuosa d'una antiga simpatia. Llavors lo vaig invitar a seure davant meu, estrenyent-li la mà, i fent-li *aixeres* de bon amic»; «que explorés les disposicions dels Muntaner i Simon — excel·lents, — vaig presentar-me a la casa; En Simon va rebre'm amb grans *aixeres*, dient-me — que s'alegrava tant —»; «De Puerto Rico — ara tornava — l'home feliç, golafre — conco — ¿com rebre amb *aixeres* un germà acostumat a viure a tot plaer —?», Narcís Oller (*La Bogeria*, VII, 132; *Memòries Lit.*, 136.7f.; O. C. VIII, 283.1f.). Ruyra, donant-ho com a expressió local de Malgrat (extrem NE. del Maresme) «*xera*: acció i efecte d'acaronar amb les mans».

Ve a ser el mateix, però magnificat amb matís de demostracions bullangueres d'alegria, en el llenguatge localista del tortosí Joan Moreira (per alguna cosa Lab., que també definia «bullà», era del Baix Maestrat): «Xica — Disfrassém-mos, que fa molts dies que no

hem xalat, i — esta, una xambra plena de perifollos, l'atra uns calçons de paigés —, apareixen endengades estrafalàriament; i entre fòrtres rialles, prenen la faena, fent *xéra* al comentà coses i casos dels amos —» (*Folk. Tort.*, 225.4); i en acompanyar-ho amb la idea de sortir a fora en nit de reveilla, ja anuncia un enllaç amb la de 'forada, xondana fartanera'; i ahora es toca amb la de foguera de gala: «Nit de gran *xera*, en la que molta gent surtia al camp a desduir-se, era la nit, vespra de Sant Joan — la vellada tortosina salpicada de foguerades —» (ib., 318). «*Xéra*: gresca, divertició» tort. (Mestre, *BDC* III, 113).

En efecte és ja l'àpat festu, suculent: «a la Selva fer una *xera* té un sentit semblant a la frase barcelonina fer una francesilla» (Ruyra, O. C., 861); i, ben inequívocament: «vasta extensió de conreu — se reservava cad' any per a la clausura de les segues; allí s'hi aplegaven les diferents colles — i encara que's tractava d'un grapadàs de vessanes, l'aterraven en un dia; ab tal motiu, a posta de sol s'hi feya una *xera* més o menys grossa, segons l'humor — l'arribada dels senyors, precedida d'un cove de recapte, fou galejada pels segadors, fent volejar les payoles y donant — visques», MrnVayreda (*Sang Nova*, III, § 5, 186.5f.); «semblava que complissin un deure, i no pas que fessin una *ixera* nadalenca», Bertrana (*Herois*, 130).

En aquesta acc. gastronòmica no és pas peculiar del NE.: perquè si a Tortosa s'anuncia, a CastPna. ja està consumada: «me'ls vaig menjar — com no tinc dents — i com són del pinyol dolç, van fer *xera* els meus netets», en una comèdia popular castellenenca que em deixà copiat a trossos Sánchez Gosalbo (1961). I des d'allà fins als Pirineus del NO.: fer *xéra* 'fer festa' a Sarroca de Bellera (*AILCuyo* IV, 201). Però encara hi ha altres matisos dintre l'esfera moral i ponderativa: amb un d'ells arriba, a la punta NO. del domini: «*ixera*: hazafia — en sentido irónico; — cuando una persona se pone a arreglar una cosa, y la deja en peor estado, se le dice: —Qué *ixera* has sabéu fer, has visto!» a Benasc (Ferraz, 69).

El nexte entre totes aquestes nocions i coses és ben visible. I per poc que hom conegui el fr. històric — antic o no tant, i fins clàssic —, es veu que en el fons és el mateix que *faire bonne chère*, ant. *chiere*, l'acollida que es fa a algú, bona o no', però amb tendència a repetir sobretot la *bonne chiere* — *faire bone o bele chiere* «faire bon accueil à qqn., le traiter bien» [segle XIII] —, i, al capdamunt de tot, la *chiere* de les persones, la cara, el semblant, l'expressió de la persona, des dels orígens literaris de la llengua. Venint aquest de l'evolució de CARA del romànic comú, amb resultat fonètic fr., només possible en francès, queda evident l'etimologia de *xera* com a manlleu antic d'aquesta llengua; que arrelaria aviat entre nosaltres com a terme popular, tolerat col·loquialment; i després ja amb descabdellament català, i vida i fraseologia pròpia.

El cat. no en fou sinó un de tants hereus: també va passar així, amb caràcter més o menys durable, a l'it. *cera*, a.-al. mj. *schier*, neerl. mj. *schiere* 'fartanera'